M.A. Final Examination, May/June 2007
SANSKRIT (Paper – I/VI) (New – SIM Scheme)
Vedic Hymns, Upaniṣad, Gita and Hist. of Vedic Literature
Prescribed Texts : 1) Macdonell's Vedic Reader-Select Suktas
2) Kathopanishad
3) Bhagavadgīta Adh. III
4) Hist. of Vedic Literature

Time : 3 Hours　　　　Max. Marks : 90

I. अ) **ऋचद्वयम्** अर्थं विलिख्य तात्पर्यं विशदयता । 8

1) आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो
निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च
हिरण्ययेन सविता रथेना
देवो याति भुवनानि पश्यन् ।।

2) प्र विष्णवे शूषमेतु मन्म
गिरिक्षित उरुगायाय वृष्णे ।
य इदं दीर्घं प्रयतं सधस्थम्
एको विममे त्रिभिरित्पदेभिः ।।

3) यस्या श्वासः प्रदिशि यस्य गावो
यस्य ग्रामा यस्य विश्वे रथासः ।
यः सूर्यं य उषसं जजान
यो अपां नेता स जनास इन्द्रः ।।

4) ता आ चरन्ति समना पुरस्तात् ।
समानतः समना पप्रथानाः ।
ऋतस्य देवीः सदसो बुधाना
गवां न सर्गा उषसो जरन्ते ।।

आ) एषु **एकस्य** मन्त्रस्य पदपाठं विलिख्य स्वरांकनं कुरुत । 4

II. अ) वरुणसूक्तस्य **अथवा** नासदीयसूक्तस्य विशिष्टांशान् निरूपयत । 8

आ) **त्रीणि** अधिकृत्य लघुटिप्पणीः लिखत । 12

1) ऋग्वेदे लौकिकविचाराः ।

2) वैदिकछन्दांसि ।

3) ऋग्वेदे रुद्रदेवता ।

4) ऋग्वेदे पृथिवीस्थानदेवताः ।

5) ऋग्वेदस्य कालविचारः ।

III. अ) कठोपनिषदुक्तरीत्या त्रिणाचिकेताग्निस्वरूपं विशदयत । 10

अथवा

आत्मस्वरूपमधिकृत्य यमोपदेशं विवृणुत ।

आ) वाक्यद्वयस्य विवरणं कुरुत । 8

1) तस्यैष आत्मा विवृणुते तनूं स्वाम् ।

2) अरण्योर्निहितो जातवेदा गर्भ इव सुभृतो गर्भिणीभिः ।

3) नेह नानास्ति किञ्चन ।

4) ऊर्ध्वमूलोऽवाक् शाख एषोऽश्वत्थः सनातनः ।

IV. अ) वेदान्त प्रपञ्चे भगवद्गीतायाः महत्त्वं व्याख्यात । 10

अथवा

भगवद्गीतायां कर्मसंन्यासस्य वैशिष्ट्यं विशदयत ।

अ) एकस्य तात्पर्यं विशदयत । 5

1) स्वधर्मे निधनं श्रेयः ।

2) स यत्प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्तते ।

V. ऋग्वेदस्य लौकिक सूक्तानि अधिकृत्य प्रबन्धं लिखत । 10

अथवा

अथर्ववेदस्य शाखाः अधिकृत्य विवेचनं कुरुत ।

VI. त्रीणि अधिकृत्य लघुटिप्पणीः लिखत । 15

1) तैत्तिरीयशाखा ।

2) बृहद्देवता ।

3) शिक्षा ।

4) गोपथब्राह्मणम् ।

5) ऐतरेयारण्यकम् ।

M.A. (Final) Examination, May/June 2007

(New SIM Scheme)

SANSKRIT (Paper – VII) (Compulsory)

Arthaśāstra, Smṛti, Epic and Essay

Texts : 1) Arthaśāstra of Kautilya (I Adhikaraṇa only)

2) Yājñavalkya Smrti (Vyavahārādhyāya. 1-6 Prakaranas only)

3) Vālmīki Rāmāyana (Sundara Kānda 1-22 Sargas only)

4) Essay in Sanskrit

Time: 3 Hours　　　　Max. Marks: 90

I. एकमधिकृत्य निबन्धं लिखत : **10**

१) इन्द्रियजय:

२) मूढपुरुषप्रणिधि:

II. a) द्वे सप्रकरणं विशदयत : **8**

१) आश्रयस्सर्वधर्माणां शश्वदान्वीक्षिकी मता ।

२) तस्माद्दण्डमूलास्तिस्त्रो विद्या: ।

३) मन्त्रपूर्वास्सर्वारम्भा: ।

४) बुद्धिमानाहार्यबुद्धिर्दुर्बुद्धिरिति पुत्रविशेषा : ।

b) त्रीणि लघुटिप्पणी: लिखत : **9**

१) दण्डनीति:　　४) उभयवेतना:

२) अर्थोपधा　　५) दूतप्रणिधि:

३) कौणपदन्त:　　६) राज्ञ: रात्रिकार्याणि ।

III. याज्ञवल्क्यस्मृतिमनुसृत्य साक्षिप्रकरणस्य वा लेख्य प्रकरणस्य वा समग्रं सारांशं विशदयत । **10**

IV. a) द्वे विवृणुत : **6**

१) प्रत्यर्थिनोऽग्रतो लेख्यं यथावेदितमर्थिना ।

२) अर्थशास्त्रात्तु बलवद्धर्मशास्त्रमिति स्थिति: ।

३) कारयेत् सर्व दिव्यानि नृपब्राह्मणसन्निधौ ।

४) न दाप्योऽपहृतं तत्तु राजदैविकतस्करै : ।

P.T.O.

b) त्रीणि लघुटिप्पणीः लिखत : 9

१) आधि

२) प्रतिभूः

३) उपनिधिः

४) चतुष्पात् व्यवहारः

५) पूगाः

६) ऋणादानम् ।

V. a) हनुमता लङ्कायां दृष्टां पुष्पकविमानशोभां वर्णयत । 12

अथवा

रावणेन सीतां प्रति कृतं प्रलोभनप्रकारं संक्षिपत ।

b) श्लोकद्वयं सप्रकरणं विवृणुत : 8

१) प्रविष्टोऽस्मि हि ते वक्त्रं दाक्षायणि नमोऽस्तु ते ।
गमिष्ये यत्र वैदेही सत्यश्चासीद् वरस्तव ।।

२) अहं तु नगरी लङ्का स्वयमेव प्लवङ्गम ।
निर्जिताहं त्वया वीर विक्रमेण महाबल ।।

३) मनो हि हेतुः सर्वेषामिन्द्रियाणां प्रवर्तने ।
शुभाशुभास्ववस्थासु तच्च मे सुव्यवस्थितम् ।।

४) धर्मज्ञस्य कृतज्ञस्य रामस्य विदितात्मनः ।
इयं सा दयिता भार्या राक्षसीवशमागता ।।

VI. एकमधिकृत्य संस्कृत भाषायां निबन्धं लिखित : 18

१) संगणकयन्त्रः

२) धर्मोरक्षति रक्षितः

३) भारतीयविद्या

४) निष्कामकर्म.

M.A. Final Examination, May/June 2007
(SIM Scheme)
SANSKRIT (Paper – VIII)
Vyākaraṇa and Linguistics

Texts : 1) Siddhānta Kaumudi of Bhaṭṭōji Dikṣita (From Upapada Samasa up to the end of Samāsānta Prakaraṇa)

2) Linguistics

Time : 3 Hours | Max. Marks : 90

SECTION – A

I. एषु पञ्च सूत्राणि सोदाहरणं विवृणुत । **15**

1) ओर्गुणः ।

2) उपपदमतिङ् ।

3) जायाया निङ् ।

4) तसिलादिष्वाकृत्व सुचः ।

5) पादस्य लोपोऽहस्त्यादिभ्यः ।

6) वृद्धोयूना तल्लक्षणश्चेदेव विशेषः ।

7) विप्रतिषिद्धं चानधिकरणवाचि ।

8) वृद्धिनिमित्तस्य च तद्धितस्यारक्तविकारे ।

9) परवल्लिङ्गं द्वन्द्वतत्पुरुषयोः ।

10) द्वन्द्वाच्चुदषहान्तात्समाहारे ।

II. a) त्रयाणां समस्तपदानि सप्रमाणं कुरुत । **6**

1) अर्धं पिप्पल्याः ।

2) इक्षूणां छाया ।

3) गङ्गायाः मध्यम् ।

4) पञ्चानां गवां समाहारः ।

5) अहिश्च नकुलश्च ।

6) दृढाभक्तिः यस्य सः ।

b) त्रयाणां विग्रहवाक्यानि सप्रमाणं लिखत । **9**

1) ईश्वरसभम् ।

2) जम्पती ।

3) कल्याणधर्मा ।

4) घनश्यामः ।

5) पाणिपादम् ।

6) केशाकेशी ।

P.T.O.

III. a) त्रयाणां युगलानां परस्पर भेदं सप्रमाणं लिखत। **9**

1) शतधन्वा – शतधनुः।

2) साक्षात्कृत्य – साक्षात्कृत्वा।

3) अष्टगवम् – अष्टागवम्।

4) अपथः – अपन्थाः।

5) सुकेशीभार्यः – अकेशभार्यः।

6) व्याघ्रपात् – हस्तिपादः।

b) द्वे अधिकृत्य टिप्पणीः लिखत। **6**

1) तत्पुरुषः।

2) अव्ययीभावः।

3) बहुव्रीहिः।

4) पाणिनिः।

SECTION – B

त्रीणि अधिकृत्य उत्तराणि लिखत।

IV. वर्णनात्मक भाषाशास्त्रस्य स्थूलपरिचयं कुरुत। **15**

V. ध्वनिविज्ञानमधिकृत्य प्रबन्धं रचयत। **15**

VI. संस्कृतभाषायाः स्थूलपरिचयं लिखत। **15**

VII. भारोपीयं (Indo-European) भाषापरिवारं उपवर्णयत। **15**

VIII. एषु चतुर्णां लघुटिप्पणीः विलिखत। **15**

1) ध्वन्यङ्गानि।

2) स्वरतन्तुः।

3) स्वराः।

4) सरलवाक्यानि।

5) वर्णविज्ञानम्।

6) अर्थपरिवर्तनम्।

7) ध्वनिमा।

M.A. Final Examination, May/June 2007
(SIM)
SANSKRIT
(Paper – IX) Special Alankara II (Texts and General)
Prescribed Texts : 1) Dhvanyaloka
2) Alankara General

Time: 3 Hours | Max. Marks: 90

1. अविवक्षितवाच्यध्वने: प्रभेदान् सोदाहरणं विवृणुत । **15**

अथवा

"वेद्यते स तु काव्यार्थतत्त्वज्ञैरेव केवलम्" – विवृणुत ।

2. आनन्दवर्धनमतानुसारेण ध्वन्यभाववादान् विवृणुत । **15**

अथवा

भक्तिध्वन्यो: भेदं आनन्दवर्धनमतानुसारेण विशदीकुरुत ।

3. आनन्दवर्धनमतानुसारेण रसौचित्यं विशदयत । **15**

अथवा

संस्कृतालंकारशास्त्रे आनन्दवर्धनस्य योगदानं विवृणुत ।

4. त्रीणि व्याख्यात । **15**

१) शोको हि करुण स्थायिभाव: ।

२) न चावयव एव पृथग्भूतोऽवयवीति प्रसिद्ध: ।

३) एको रसोङ्गीकर्तव्य: ।

४) तदुपायतया तद्वत् अर्थे वाच्ये तदाहत: ।

५) प्रधानेऽन्यत्र वाच्यार्थे यत्राङ्गं तु रसादय: ।

5. त्रयाणां काव्य सौन्दर्यं विवृणुत । **15**

१) उपोदरागेण विलोलतारकं तथा ग्रहीतं शशिना निशामुखम् ।
यथासमस्तं तिमिरांशुकं तथा पुरोऽपि रागाद्गलितं न लक्षितम् ।।

२) तस्या विनापि हारेण निसर्गादिव हारिणौ ।
जनयामासतु: कस्य विस्मयं न पयोधरौ ।।

P.T.O.

३) अङ्कुरितः पल्लवितः कोरकितः पुष्पितश्च सहकारः ।

अङ्कुरितः पल्लवितः कोरकितः पुष्पितश्च हृदि मदनः ।।

४) गगनं मत्तमेघं धारालुलितार्जुनानि वनानि ।

निरहङ्कारमृगाङ्का हरन्ति नीला अपि निशाः ।।

५) एवं वादिनि देवर्षौ पार्श्वे पितुरधोमुखी ।

लीलाकमलपत्राणि गणयामास पार्वती ।।

6. a) संस्कृतमहाकाव्ये भामहस्य अथवा रुद्रस्य स्थानं विमृशत । **15**

b) त्रयाणां लघुटिप्पणीः लिखत ।

१) रीतिप्रस्थानम् ।

२) शृङ्गार रसः ।

३) काव्यादर्शः ।

४) भरतः ।

५) रसवदलङ्कारः ।

M.A. (Final) Examination, May/June 2007
SANSKRIT
(New Scheme) (SIM)
Paper – X – Alankāra III
Texts : Kavya Prakaśa of Mammata (Chapters 1 to 6 inclusive)
Alankāra General and Comparative Studies

Time: 3 Hours | Max. Marks: 90

1. मम्मटोक्तदिशा काव्यहेतुं विवृणुत । **15**

अथवा

मम्मटमनुसृत्य काव्यलक्षणं निरूपयत ।

2. अभिनवगुप्तेन निर्दिष्टां रससाक्षात्कारप्रक्रियां काव्यप्रकाशमनुसृत्य विवेचयत । **15**

अथवा

रससाक्षात्कारप्रक्रियां भट्टनायकमनुसृत्य निरूपयत ।

3. त्रीणि सविमर्शं व्याख्यात । **15**

१) साधारणीकरणं ।
२) चित्रकाव्यम् ।
३) भावशबलता ।
४) सङ्केतितश्चतुर्भेद: ।
५) वीररस: ।
६) अस्फुटम् ।

4. अधोनिर्दिष्टेषु **पञ्चसंदर्भं** विवृणुत । **15**

१) कान्तासम्मिततयोपदेशयुजे ।
२) वाच्य एव वाक्यार्थ: इति अन्विताभिधानवादित: ।
३) अर्थोऽपि व्यञ्जकस्तत्र सहकारितया मत: ।
४) प्रबन्धेऽप्यर्थशक्ति भू: ।
५) प्रयोजनेन सहितं लक्षणीयं न युज्यते ।
६) रसादीनां अनन्तत्वात् भेद: । को हि गण्यते ।
७) शान्तोऽपि नवमो रस: ।

P.T.O.

5. अभिनवगुप्तस्य योगदानमधिकृत्य प्रबन्धं आरचयत । **15**

अथवा

अलङ्कारशास्त्रे काव्यानुशासनस्य स्थानं निष्कर्षय ।

6. **त्रयाणां** लघुटिप्पणीः लिखत । **15**

१) जगन्नाथः ।

२) श्रीशङ्कुकः ।

३) राजशेखरः ।

४) भोजः ।

५) भावप्रकाशः ।

६) चित्रमीमांसा ।